

Wiktoria Krupa (inny.wymiar.wk@gmail.com)

 <https://orcid.org/0009-0009-3726-1478>

INNY WYMIAR Wiktoria Krupa, Kraków, independent researcher

The impact of public space design on human emotions, social relations, and out-of-home activities

Wpływ projektowania przestrzeni publicznej na emocje, relacje społeczne oraz aktywność pozadomową człowieka

Abstract

The article examines the impact of public space quality on outdoor activity, social interactions, and the perception of the urban environment. The study is based on a literature review, a case study of Boston's North End district, and a pilot survey conducted among 27 respondents. The aim was to identify relationships between design solutions and the use of public spaces. The findings are preliminary and provide a basis for further research on urban environment quality and user behavior.

Keywords: public space, emotions, out-of-home activities, perception, social relations

Streszczenie

Artykuł analizuje wpływ jakości przestrzeni publicznej na aktywność pozadomową, relacje społeczne i odbiór środowiska miejskiego. Badanie oparto na analizie literatury, studium przypadku dzielnicy North End w Bostonie oraz ankiecie pilotażowej przeprowadzonej wśród 27 respondentów. Celem było rozpoznanie zależności między rozwiązaniami projektowymi a sposobem użytkowania przestrzeni publicznych. Wyniki mają charakter wstępny i stanowią podstawę dalszych badań.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, emocje, aktywność pozadomowa, percepcja, relacje społeczne

CITATION: Krupa, W. (2026). The impact of public space design on human emotions, social relations, and out-of-home activities. *Space / Urbanism / Architecture*, 1, 226–251.

ACCEPTED: 17/06/2026.

1. INTRODUCTION

Contemporary cities constitute spaces of intense social interaction, where design approaches influence the level of use and the frequency of out-of-home activities. Solutions applied by architects and urban planners shape conditions that either encourage or restrict residents' activity and social relations. The growing interest in the impact of public space stems from observed relationships between the quality of the urban environment and the level of user engagement.

This study analyses the relationships between design solutions and the ways in which public spaces are used, in order to better understand the mechanisms shaping social behaviour and users' emotional perception. Referring to concepts developed, among others, by Jan Gehl, Jane Jacobs, Kevin Lynch, and Christian Norberg-Schulz, it is assumed that the design of public space should foster social interactions, user activity, and positive experiences.

The aim of this article is to identify which elements of public space have the greatest impact on its perception and on the frequency of out-of-home activities. The analysis is based on pilot studies, a literature review, and case studies of selected public spaces, which made it possible to formulate conclusions relevant both for design practice and for further research on the quality of the urban environment.

2. PUBLIC SPACE AS CONTEXT

2.1. DEFINITIONS AND CONTEXT

Public space, according to the Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717 z późn. zm.) is an area of particular importance for meeting the needs of residents, improving quality of life, and fostering social interaction. It includes squares, plazas, parks, streets, pedestrian zones, and recreational areas. It serves as a place for everyday interactions, supporting recreation, meetings, rest, and communication. It also plays a significant role in shaping residents' well-being, sense of safety, and social belonging. "Living" cities, in which people actively participate in social life, are more stimulating and offer richer experiences than spaces lacking such activity (Gehl, 2013).

Urban open spaces exist in various forms and scales, which influences the nature of relationships between users. The diversity of spatial configurations enables designers to shape the quality of social life. Smaller areas encourage neighbourly encounters and the development of local community ties, whereas larger squares enable the organisation of public events and broader social integration. It is essential to adjust the scale and character of space to the needs of the community so that it can effectively fulfil its functional roles.

The true flourishing of cities results from the diversity of street life, which fosters interpersonal contact, strengthens local identity, and increases the sense of safety, while also influencing the intensity of use of urban space (Jacobs, 2014).

2.2. EMOTIONAL AND PERCEPTUAL PERCEPTION OF SPACE

Emotions and perception influence the way space is experienced and interpreted. The emotional perception of the environment refers to responses elicited by the surroundings, such as feelings of safety or threat, calmness or tension.

Perceptual experience relates to the way in which the senses and the mind perceive the environment. The key roles are played primarily by sight, hearing, and the sense of scale, which allow users to assess the character of a given place and interpret it.

The importance of multisensory architectural experience is emphasised by Pallasmaa (2005), who argues that architecture is not perceived solely through vision, but through all the senses, such as touch, smell, and hearing. According to the author, an environment engaging multiple senses simultaneously can enhance feelings of comfort and safety.

A place emerges as a result of the relationship between human activities, their concepts, and the physical characteristics of the environment, and its meaning is shaped by the interaction between spatial form and the perceptual and affective experience of users (Canter, 1977). In this view, the experience of place is not limited to its physical attributes but also includes the way it is perceived by humans.

The concepts of Yi-Fu Tuan (1977) and Norberg-Schulz (1980) indicate that space acquires meaning through user experience, the atmosphere of place, and the influence of the environment on the senses and emotions. In this perspective, the way space is perceived and experienced contributes to the formation of human – place attachment and its interpretation.

Both aspects, namely perceptual and emotional perception of space, are closely interconnected, as the way space is perceived influences emotional responses. Environments that are difficult to read, chaotic, or illegible may induce stress and a sense of unease.

The relationship between spatial perception and user responses is also emphasised by Lynch (1960), who argues that the legibility of urban space affects orientation and psychological comfort. According to the author, a well-designed city should be organised and easy to interpret, and its structure should be based on elements such as paths, edges,

districts, nodes, and landmarks. These elements help construct a mental image of the city, fostering a sense of safety and a positive perception of the environment.

In the book *Happy City*, urban transformations in Bogotá, Colombia are described as an example of urban interventions influencing positive emotional and perceptual experiences of residents (Montgomery, 2015). The modernisation of public transport and cycling infrastructure, including the widening of sidewalks and reduction of car traffic, increased the accessibility of space for pedestrians.

These actions made the city's structure more legible and more resident-friendly, while public spaces began to encourage social interaction. Reducing the dominance of car traffic contributed to an increased sense of safety and user comfort, which translated into more positive experiences of the urban environment.

The presented concepts indicate that both perceptual and emotional aspects play a key role in shaping the quality of the urban environment and the way it is experienced by residents.

2.3. PUBLIC SPACE AND SOCIAL RELATIONS

Cities should be designed primarily with people in mind, as they play a key role within them (Gehl, 2013). A fundamental priority in shaping friendly public spaces is ensuring conditions that support walking and cycling. Equally important are squares and recreational areas, which should encourage social encounters and rest (Gehl, 2010).

Human-scale design makes the urban environment more accessible, legible, and comfortable to use. Places that support recreation, relaxation, and interpersonal contact foster the development of social relations and increase the attractiveness of the city. In contrast, the transformation of public spaces into quasi-private areas, such as shopping centres or gated communities, limits access to places of encounter, recreation, and spontaneous interaction, thereby weakening local ties and the pluralism of urban life (Kohn, 2004).

Field research based on the observation of users and the functioning of public spaces plays an important role in the planning process. The analysis of these relationships should form the basis for further conceptual considerations, and all design decisions should be evaluated through the lens of their impact on social relations.

Cities can be seen as urban laboratories in which, throughout the development process, both trial and error as well as successes and failures in shaping the urban environment occur. It is on the basis of the analysis of these experiences that future urban planning decisions should be made. In practice, however, this is often not the case – greater emphasis is placed on the vision of a “model city” than on the way space functions in the everyday lives of residents.

2.4. SPATIAL ASPECTS OF OUT-OF-HOME ACTIVITY

In the present study, the concept of “out-of-home activity” is understood as all voluntary and necessary actions undertaken outside the place of residence, carried out in public or semi-public spaces, such as recreation, walking, social interactions, movement, or the use of services. The terms “out-of-home activity,” “activity in public space,” and “being outdoors” are used as related expressions referring to different forms of use of publicly accessible urban areas.

Out-of-home activity is largely determined by the spatial layout and characteristics of the immediate residential environment. According to the classification proposed by Gehl (2013), it can be divided into three categories: necessary activities, optional activities, and social activities.

Necessary activities include actions resulting from everyday obligations and basic life needs, such as attending school or work, shopping, waiting for public transport, as well as handling administrative and organisational matters. They are routine in nature and are undertaken regardless of the quality of the surrounding environment.

The second category comprises optional activities, which are performed voluntarily and only under favourable time conditions and environmental quality. The main forms of this activity include walking outdoors, sitting in public space on street furniture or other urban elements, as well as observing and contemplating the surroundings. In the case of low-quality public space, the range of such behaviours is significantly reduced, and necessary activities tend to dominate.

The third category consists of social activities, which occur when the urban environment is conducive to interaction. High environmental quality, accessibility, and safety encourage the use of public space (table 1). These activities arise both from necessary and optional actions. They include neighbourly conversations, observing other users of space, children’s social integration, and resting in the urban environment even without a specific purpose.

Table 1. Relationship between the quality of public space and types of out-of-home activities of users. Own elaboration, based on (Gehl, 2013)

Quality of environment	Necessary activities	Optional activities	Social activities
low quality	high	low	very low
medium quality	high	medium	medium
high quality	high	high	high

In summary, public space does not directly determine social relations; however, it can create conditions that foster their emergence and development. Through appropriate design

solutions, architects and urban planners can shape an environment that supports both active interactions and passive forms of participation, such as observing or listening to other users. In contemporary contexts, this is of particular importance, as an increasing number of people experience loneliness, and well-designed public environments can enhance opportunities for social contact and encourage local integration.

In the present article, the quality of public space is defined as a set of functional, social, and aesthetic characteristics, including, among others, pedestrian accessibility, the presence of greenery, safety, the availability of urban furniture, access to services, and the legibility of spatial layout. These factors simultaneously influence user comfort, the intensity of space use, and the forms of interpersonal interaction.

3. CASE STUDIES: THE IMPACT OF PUBLIC SPACE DESIGN ON SOCIAL ACTIVITY

The case study includes two contrasting examples: the historic North End district in Boston and park areas in Philadelphia, Pennsylvania, as discussed in the relevant literature, including analyses by Jacobs (2014). The aim of this comparison is to demonstrate that, regardless of social and geographic context, the quality of the urban environment, functional diversity, and pedestrian accessibility remain key factors influencing out-of-home activity, social relations, and the emotional perception of space.

The case study serves as illustrative and interpretative material, complementing the results of the pilot survey.

3.1. CHARACTERISTICS OF THE STUDIED SPACES

The article has a review and analytical character and is based on a literature review as well as a qualitative analysis of a selected case study. Particular attention is given to the North End area in Boston, which serves as an example of an urban space that has undergone significant urban and infrastructural transformations. This case study includes a comparison of the district's functioning before and after the implemented design interventions, with particular emphasis on their impact on the level of social activity and interpersonal relations among residents and users of the space, based on reports and materials from the Boston Planning & Development Agency (2021). The study is qualitative in nature and draws on planning materials, archival sources, and relevant literature.

The North End is characterised by a compact urban structure, narrow streets, and dense built form. The district serves both residential and service functions and is distinguished by a well-developed gastronomic offer and a dominance of pedestrian movement. It represents an area that has undergone a transformation from a densely populated and impoverished part of the city into a revitalised urban space with an organised residential fabric and

Fig. 1. Apartment block at Cleveland Place, North End (Boston Public Library, 1935)

a developed network of local services. As a result, street life has become more vibrant and the quality of the living environment has improved (Jacobs, 2014).

In the 1930s, the North End was a highly overcrowded district, inhabited mainly by immigrant communities. Due to a lack of adequately designed communal spaces, residents used rooftops and small courtyards as places for everyday activities and play (fig. 1). At that time, public space lacked green areas, and its quality did not encourage outdoor activity or social integration.

In contemporary times, the district has undergone a significant transformation. The implementation of the project known as the Big Dig (Central Artery/Tunnel Project), which involved relocating part of the vehicular traffic underground, enabled the creation of new parks and green areas (fig. 2). Improvements in the quality of the environment contributed to shifting a portion of residents' everyday activities into public space and increased the intensity of use of streets and squares.

A comparison of visual materials showing the district before and after the implemented changes makes it possible to observe how the quality of the urban environment influences the level of residents' social activity, supports the development of neighbourhood ties, and enhances users' sense of safety and comfort.

Fig. 2. North End Park (Steinhart, 2011)

3.2. DESIGN SOLUTIONS AND SOCIAL ACTIVITY

Urban parks are an example of public spaces in which the quality of design solutions can directly influence the intensity of their use. These are publicly accessible green areas that perform recreational, social, ecological, and aesthetic functions within the urban structure.

In practice, however, some of these areas fail to fulfil their intended role – they remain rarely visited, become degraded, and may consequently be perceived as unattractive or unsafe.

From an urban planning perspective, open spaces constitute an important component of urban environmental quality. As Jacobs (2014) points out, their proper functioning depends on intensive and diverse use at different times of the day. Analysis of how such places are used shows that their popularity results not merely from the presence of a park itself, but from its integration with diverse urban functions that ensure the presence of users at different times of the day.

An example of an inefficiently functioning space was Washington Square in Philadelphia, Pennsylvania (USA), which for a long time was used mainly during lunchtime by nearby office workers and subsequently experienced social marginalisation and increased crime. A contrasting example is Rittenhouse Square, whose intensive use results from the functional diversity of the surrounding built environment. In its immediate vicinity, there

is a mixed-use urban fabric combining residential, service, and institutional functions, generating a continuous flow of users with different needs and daily rhythms.

In the morning, the park functions as a transit space for people commuting to work or school; during the day, it is visited by parents with children and elderly people; at lunchtime, by office workers from nearby buildings; and in the evening, it is used for recreation and social gatherings. This structure of users ensures a continuous presence of people, which increases the attractiveness of the space, enhances the sense of safety, and fosters positive user experiences.

The conclusions drawn from Jacobs' (2014) analyses indicate that the effectiveness of park areas depends primarily on their integration with a multifunctional urban context. Rather than creating numerous monofunctional green spaces with low levels of use, it is more effective to design fewer but well-developed and intensively used public spaces that support social activity and improve residents' quality of life.

3.3. METHODOLOGY OF OWN RESEARCH

The study was conducted between 12 and 26 February 2026 in the form of an online survey among 27 respondents, mainly urban residents aged 26–35. The sample was purposively selected to include individuals with varying levels of out-of-home activity.

Most participants were women who regularly use public spaces. The structure of the sample may have influenced the way the quality of these spaces was assessed, as well as perceptions of comfort and safety.

In future research, it would be advisable to include a more diverse group in terms of gender and age in order to compare differences in the perception of these spaces.

The study is based on the analysis of relationships between independent variables, including characteristics of public space such as greenery, pedestrian accessibility, urban

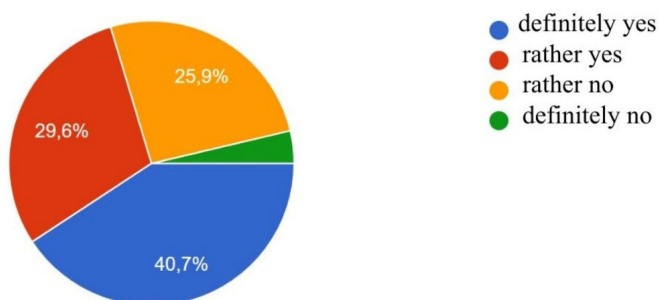

Fig. 3. Graphical representation of the respondents' answers to the question: „Does the quality of public spaces affect how often you leave your home”? Own elaboration

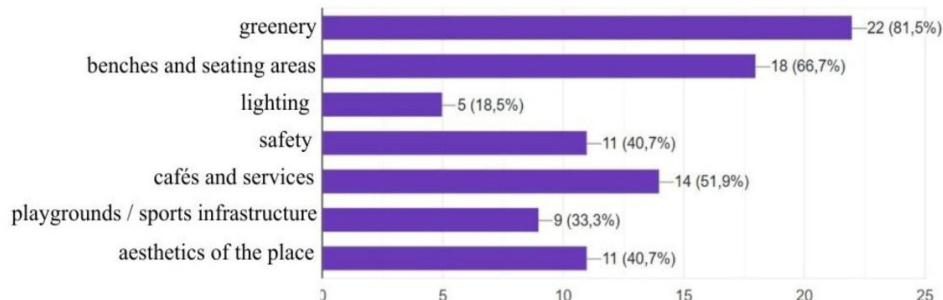

Fig. 4. Assessment of the importance of individual public space elements for users' comfort and emotional well-being. Own elaboration

furniture, and functionality, and dependent variables, including the frequency of out-of-home activity, the emotional perception of space, and the level of social interaction. The variable "emotional perception of space" was understood as respondents' feelings related to comfort, safety, and mood, while "frequency of out-of-home activity" referred to how often public spaces are used.

The questionnaire consisted of 13 closed, semi-open, open, and multiple-choice questions. Five-point Likert scale questions were also used to assess the declared impact of selected spatial elements on respondents' well-being. The thematic scope of the survey included the frequency of public space use, emotional responses associated with its use, and the perceived influence of the environment on social relations.

Regarding out-of-home activity in the studied sample, a tendency indicating a possible relationship between the assessment of space quality and more frequent use was observed (fig. 3) – over 40% of respondents stated that environmental conditions definitely influence leaving home, and over 20% indicated that they rather do. Respondents identified environmental elements that may encourage more frequent outdoor presence, particularly greenery and seating areas (fig. 4). Open-ended questions additionally allowed for the reporting of further observations regarding user comfort.

In the open-ended responses, the most frequently recurring spatial elements identified by respondents as important for user comfort were extracted. These included a functional layout of pedestrian and bicycle paths, an increased number of rest and social meeting places, including outdoor cafés, as well as improved safety through appropriate lighting and surveillance of public areas. Attention was also drawn to the reduction of paved surfaces in favour of greenery, increased availability of attractions for children, and the creation of spaces supporting various forms of spending time in the urban environment.

The indicated elements were most often associated by respondents with a sense of comfort, safety, and a declared willingness to spend more time in public space. The analysis of responses shows a recurring tendency in which spaces perceived as more attractive and

functional were more frequently associated with positive emotions, a greater inclination toward social interaction, and more frequent use. In contrast, areas assessed less positively were more often associated with limiting activity to necessary actions only.

The questionnaire was available online for two weeks, and completion took on average 10 minutes. All participants were ensured anonymity and voluntary participation. The results were analysed using descriptive and qualitative methods, and open-ended responses were used to identify recurring factors influencing user comfort.

Due to the pilot nature of the study and the non-representative sample of respondents, the findings are exploratory and do not allow for statistical generalisation.

4. RESEARCH RESULTS AND CONCLUSIONS

The analysis indicates that public space is used primarily for recreational and utilitarian purposes, such as walking, meeting friends, and commuting to work or school. Reported feelings included mainly comfort, calmness, relaxation, and positive emotions associated with being in the urban environment, suggesting a predominance of positive emotional perception in spaces assessed as attractive and safe.

Respondents noted that their well-being is shaped by elements such as greenery, seating areas, cafés and complementary services, the aesthetic quality of the surroundings, and a sense of safety. The obtained results suggest that these factors may enhance comfort in public space and reduce barriers to its use.

The participants' responses further indicate that high attractiveness and a friendly environment may encourage more frequent engagement in optional activities, such as walking or spending time outdoors.

The results can be interpreted in the context of the relationship between the characteristics of the urban environment and user responses. The quality of public space influences perceived comfort, sense of safety, and environmental perception, which may in turn affect the willingness to undertake out-of-home activities. Spaces assessed as more functional, aesthetically pleasing, and welcoming were more often associated with positive emotions and a greater inclination to spend time in public space.

5. FINAL REMARKS

The literature review and case study analysis, supplemented by a survey, enabled a preliminary verification of theoretical assumptions regarding the impact of public space on urban quality of life, as well as the identification of significant relationships observed within the studied area.

The diversity of the analysed case studies was intended to identify universal mechanisms shaping social behaviour through the quality of public space, regardless of scale or cultural context.

The study had a pilot character and included a small group of respondents ($n = 27$); therefore, the obtained results should be treated as an initial exploration of the research problem. This limits their generalisability while highlighting the need for further research involving larger and more diverse respondent groups, as well as different spatial contexts.

The findings suggest a possible relationship between the quality of public space and the frequency of its use and engagement in out-of-home activities, indicating that environmental conditions may influence user behaviour rather than merely serve as its background. Respondents reported a greater willingness to use spaces perceived as attractive and safe, which confirms the relationship between perceived spatial quality and intensity of use.

The results are consistent with the concepts of Gehl, Jacobs, and Lynch, all of whom emphasise the importance of urban environmental qualities such as accessibility and spatial legibility in shaping how residents use urban space.

The presented conclusions highlight the importance of urban environmental quality in the context of contemporary urban challenges, including improving residents' quality of life, counteracting social isolation, and increasing the accessibility of public spaces.

1. WSTĘP

Współczesne miasta stanowią przestrzeń intensywnych interakcji społecznych, w której sposób projektowania wpływa na poziom użytkowania oraz częstotliwość podejmowania aktywności pozadomowych. Rozwiązania stosowane przez architektów i urbanistów kształtują warunki sprzyjające lub ograniczające aktywność mieszkańców i relacje społeczne. Rosnące zainteresowanie oddziaływaniem przestrzeni publicznej wynika z obserwowanych zależności między jakością środowiska miejskiego a poziomem aktywności użytkowników.

W niniejszym opracowaniu przeanalizowano zależności między rozwiązaniami projektowymi a sposobem korzystania z przestrzeni publicznych w celu lepszego zrozumienia mechanizmów kształtujących zachowania społeczne i odbiór emocjonalny użytkowników. W nawiązaniu do koncepcji rozwijanych m.in. przez Jana Gehla, Jane Jacobs, Kevina Lyncha czy Christiana Norberga-Schulza przyjęto założenie, że projektowanie przestrzeni publicznej powinno sprzyjać interakcjom społecznym, aktywności użytkowników oraz pozytywnym doświadczeniom.

Celem artykułu jest określenie, które elementy przestrzeni publicznej w największym stopniu wpływają na jej odbiór oraz częstotliwość podejmowania aktywności pozadomowych. Analizę oparto na badaniach pilotażowych, przeglądzie literatury przedmiotu oraz studiach wybranych przykładów przestrzeni publicznych, co umożliwiło sformułowanie wniosków istotnych zarówno z perspektywy praktyki projektowej, jak i dalszych badań nad jakością środowiska miejskiego.

Artykuł wnosi nowe spojrzenie na zależność między jakością przestrzeni publicznej a częstotliwością aktywności pozadomowej, łącząc analizę literatury, studium przypadku oraz wyniki pilotażowego badania ankietowego. Pokazuje, że nawet niewielkie interwencje projektowe mogą wpływać na emocje użytkowników i sposób korzystania z przestrzeni, wskazując jednocześnie na potrzebę dalszych badań nad relacją między projektowaniem a doświadczeniem mieszkańców.

2. PRZESTRZEŃ PUBLICZNA JAKO KONTEKST

2.1. DEFINICJE I KONTEKST

Przestrzeń publiczna, zgodnie z Ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717 z późn. zm.), to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości życia oraz nawiązywania kontaktów społecznych. Należą do niej place, skwery, parki, ulice, deptaki oraz tereny rekreacyjne. Stanowi miejsce codziennych interakcji, służące rekreacji, spotkaniom, odpoczynkowi i komunikacji. Pełni również istotną rolę w kształtowaniu samopoczucia mieszkańców, poczucia bezpieczeństwa oraz przynależności społecznej. Miasta „żyjące”, w których ludzie aktywnie uczestniczą w życiu społecznym, są bardziej stymulujące i bogate w doświadczenia niż przestrzenie pozbawione takiej aktywności (Gehl, 2013).

Otwarte przestrzenie miejskie występują w różnych formach i skalach, co wpływa na charakter relacji między użytkownikami. Różnorodność układów przestrzennych umożliwia projektantom kształtowanie jakości życia społecznego. Mniejsze obszary sprzyjają spotkaniom sąsiedzkim i budowaniu więzi lokalnych, natomiast większe place umożliwiają organizację wydarzeń publicznych oraz integrację mieszkańców w szerszym wymiarze. Istotne jest dostosowanie skali i charakteru przestrzeni do potrzeb społeczności, aby mogły one skutecznie realizować swoje funkcje użytkowe.

Prawdziwy rozkwit miast wynika z różnorodności życia ulicznego, które sprzyja kontaktom międzyludzkim, wzmacnia tożsamość lokalną oraz zwiększa poczucie bezpieczeństwa, wpływając jednocześnie na intensywność korzystania z przestrzeni miejskiej (Jacobs, 2014).

2.2. EMOCJONALNY I PERCEPCYJNY ODBIÓR PRZESTRZENI

Emocje oraz percepcja wpływają na sposób doświadczania i interpretowania przestrzeni. Emocjonalny odbiór otoczenia dotyczy reakcji wywoływanych przez środowisko, takich jak poczucie bezpieczeństwa lub zagrożenia, spokój czy napięcie.

Doświadczenie percepcyjne odnosi się do sposobu, w jaki zmysły i umysł postrzegają otoczenie. Kluczową rolę odgrywają przede wszystkim wzrok, słuch oraz poczucie skali, pozwalające ocenić charakter danego miejsca i jego interpretację.

Znaczenie wielozmysłowego doświadczania architektury podkreśla Juhani Pallasmaa (2005), wskazując, że nie jest ona odbierana wyłącznie wzrokiem, lecz poprzez wszystkie zmysły. Według autora środowisko oddziałujące jednocześnie na wiele zmysłów może wzmacniać poczucie komfortu i bezpieczeństwa.

Miejsce powstaje w wyniku relacji między działaniami ludzi, ich koncepcjami oraz fizycznymi cechami otoczenia, a jego znaczenie kształtowane jest przez interakcję formy przestrzennej z percepcyjnym i afektywnym doświadczeniem użytkowników (Canter, 1977).

W tym ujęciu doświadczenie miejsca nie ogranicza się do jego cech fizycznych, lecz obejmuje również sposób postrzegania go przez człowieka.

Koncepcje Yi-Fu Tuana (1977) oraz Norberga-Schulza (1980) wskazują, że przestrzeń nabiera znaczenia poprzez doświadczenie użytkownika, atmosferę miejsca oraz oddziaływanie otoczenia na zmysły i emocje. W tym ujęciu sposób jej postrzegania i przeżywania wpływa na budowanie więzi człowieka z miejscem oraz jego interpretację.

Oba te aspekty, tj. percepcyjny i emocjonalny odbiór przestrzeni, pozostają ze sobą ściśle powiązane, ponieważ sposób postrzegania wpływa na reakcje emocjonalne. Otoczenie trudne w odbiorze, chaotyczne lub nieczytelne może wywoływać stres i poczucie niepokoju.

Zależność między sposobem postrzegania przestrzeni a reakcjami użytkowników podkreśla również Lynch (1960), wskazując, że czytelność przestrzeni miejskiej wpływa na łatwość orientacji oraz komfort psychiczny użytkowników. Według autora dobrze zaprojektowane miasto powinno być uporządkowane i łatwe do interpretacji, a jego struktura powinna opierać się na takich elementach jak ścieżki, krawędzie, dzielnice, węzły i punkty orientacyjne. Elementy te pomagają budować mentalny obraz miasta, co sprzyja poczuciu bezpieczeństwa i pozytywnemu postrzeganiu otoczenia.

W książce *Miasto szczęśliwe* opisano przemiany przestrzenne Bogoty w Kolumbii jako przykład działań urbanistycznych wpływających na pozytywne doświadczenia emocjonalne i percepcyjne mieszkańców (Montgomery, 2015). Modernizacja transportu publicznego oraz infrastruktury rowerowej, obejmująca m.in. poszerzenie chodników i ograniczenie ruchu samochodowego, zwiększyła dostępność przestrzeni dla pieszych.

Działania te sprawiły, że struktura miasta stała się bardziej czytelna i przyjazna mieszkańcom, a przestrzenie publiczne zaczęły sprzyjać interakcjom społecznym. Ograniczenie dominacji transportu samochodowego wpłynęło na wzrost poczucia bezpieczeństwa oraz komfortu użytkowników, co przełożyło się na bardziej pozytywne doświadczenia związane z przestrzenią miejską.

Przedstawione koncepcje wskazują, że zarówno aspekty percepcyjne, jak i emocjonalne odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu jakości środowiska miejskiego oraz sposobu jego doświadczania przez mieszkańców.

2.3. PRZESTRZEŃ PUBLICZNA A RELACJE SPOŁECZNE

Miasto powinno być projektowane przede wszystkim z myślą o ludziach, którzy odgrywają w nim kluczową rolę (Gehl, 2013). Priorytetem w kształtowaniu przyjaznych przestrzeni publicznych jest zapewnienie warunków sprzyjających ruchowi pieszemu i rowerowemu. Istotnym elementem są również place oraz tereny rekreacyjne, które powinny sprzyjać spotkaniom społecznym oraz odpoczynkowi (Gehl, 2010).

Projektowanie w skali człowieka sprawia, że środowisko miejskie staje się bardziej dostępne, czytelne i komfortowe w użytkowaniu. Miejsca sprzyjające rekreacji, odpoczynkowi

oraz kontaktom międzyludzkim wspierają budowanie relacji i zwiększają atrakcyjność miasta. Natomiast przekształcanie przestrzeni publicznych w obszary o charakterze prywatnym, np. centra handlowe czy zamknięte osiedla, ogranicza dostęp do miejsc spotkań, rekreacji oraz spontanicznych interakcji, co osłabia więzi lokalne i pluralizm życia miejskiego (Kohn, 2004).

Istotną rolę w procesie planowania odgrywają badania terenowe oparte na obserwacji użytkowników oraz sposobu funkcjonowania przestrzeni publicznych. Analiza tych zależności powinna stanowić podstawę dalszych rozważań koncepcyjnych, a wszystkie decyzje projektowe powinny być oceniane przez pryzmat ich wpływu na relacje społeczne.

Miasta można postrzegać jako swoiste laboratoria urbanistyczne, w których w procesie rozwoju pojawiają się zarówno próby i błędy, jak i sukcesy oraz porażki związane z kształtowaniem środowiska miejskiego. To właśnie na podstawie analizy tych doświadczeń powinny być podejmowane przyszłe decyzje urbanistyczne. W praktyce jednak często tak się nie dzieje – większą wagę przykłada się do wizji „modelowego miasta” niż do sposobu, w jaki przestrzeń funkcjonuje w codziennym życiu mieszkańców.

2.4. PRZESTRZENNE ASPEKTY AKTYWNOŚCI POZADOMOWEJ

W prezentowanym opracowaniu pojęcie „aktywności pozadomowej” rozumie się jako wszelkie dobrowolne i konieczne działania podejmowane poza miejscem zamieszkania, realizowane w przestrzeni publicznej lub półpublicznej, takie jak rekreacja, spacer, kontakty społeczne, przemieszczanie się czy korzystanie z usług. Pojęcia „aktywność pozadomowa”, „aktywność w przestrzeni publicznej” oraz „przebywanie na zewnątrz” stosowane są jako określenia powiązane, odnoszące się do różnych form korzystania z ogólnodostępnych terenów miejskich.

Aktywność pozadomowa jest w głównej mierze determinowana przez układ oraz cechy przestrzenne najbliższego otoczenia zamieszkania. Zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną przez Gehla (2013) można ją podzielić na trzy kategorie: działania konieczne, opcjonalne oraz społeczne.

Do działań koniecznych zalicza się czynności wynikające z codziennych obowiązków oraz podstawowych potrzeb życiowych, takie jak uczęszczanie do szkoły lub pracy, robienie zakupów, oczekiwanie na środki transportu publicznego, a także załatwianie spraw urzędowych i organizacyjnych. Mają one charakter rutynowy i są podejmowane niezależnie od jakości otoczenia, w którym się odbywają.

Kolejną kategorię stanowią działania opcjonalne, podejmowane dobrowolnie oraz realizowane pod warunkiem dysponowania odpowiednią ilością wolnego czasu oraz w przypadku braku przeciwwskazań do przebywania na powietrzu i podejmowania aktywności. Do głównych form tej aktywności należą m.in. spacer na świeżym powietrzu, przebywanie w przestrzeni w pozycji siedzącej na elementach małej architektury oraz obserwacja

i kontemplacja otoczenia. W przypadku niskiej jakości przestrzeni publicznej zakres tych zachowań ulega znacznemu ograniczeniu, a dominują wówczas niemal wyłącznie działania konieczne.

Trzecią kategorię stanowią czynności społeczne, które pojawiają się w sytuacjach, gdy środowisko miejskie funkcjonuje w sposób sprzyjający interakcjom. Wysoka jakość otoczenia, jego dostępność oraz bezpieczeństwo wspierają korzystanie z przestrzeni publicznej (tab. 1). Aktywności te wynikają zarówno z działań koniecznych, jak i opcjonalnych. Do tego typu zachowań zalicza się rozmowy sąsiedzkie, obserwację innych użytkowników przestrzeni, integrację dzieci oraz odpoczynek w otoczeniu miejskim, nawet bez konkretnego celu.

Tabela 1. Zależność między jakością przestrzeni publicznej a rodzajami aktywności pozadomowej użytkowników. Oprac. aut. na podst. (Gehl, 2013)

Jakość otoczenia	Działania konieczne	Działania opcjonalne	Działania społeczne
niska jakość	wysokie	niskie	bardzo niskie
średnia jakość	wysokie	średnie	średnie
wysoka jakość	wysokie	wysokie	wysokie

Przestrzeń publiczna nie determinuje bezpośrednio relacji społecznych, lecz może tworzyć warunki sprzyjające ich powstawaniu i rozwojowi. Poprzez odpowiednie rozwiązania projektowe architekci i urbaniści mogą kształtować środowisko wspierające zarówno aktywne interakcje, jak i bierne formy uczestnictwa, takie jak obserwacja czy przysłuchiwanie się innym użytkownikom. Współcześnie ma to szczególne znaczenie, gdyż coraz więcej osób doświadcza osamotnienia, a dobrze zaprojektowane otoczenie publiczne może zwiększać możliwości kontaktów społecznych oraz sprzyjać integracji lokalnej.

W omawianym artykule jakość przestrzeni publicznej definiowana jest jako zespół cech funkcjonalnych, społecznych i estetycznych, obejmujących m.in. dostępność pieszą, obecność zieleni, bezpieczeństwo, wyposażenie w elementy małej architektury, dostępność usług oraz czytelność układu. Czynniki te oddziałują jednocześnie na komfort użytkowników, intensywność korzystania z przestrzeni oraz formy interakcji międzyludzkich.

3. STUDIUM PRZYPADKÓW: WPŁYW PROJEKTOWANIA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH NA AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNĄ

Studium przypadków obejmuje dwa zróżnicowane przypadki: historyczną dzielnicę North End w Bostonie oraz tereny parkowe w Filadelfii w stanie Pensylwania analizowane w literaturze przedmiotu, w tym przez Jacobs (2014). Intencją tego zestawienia było ukazanie,

że niezależnie od kontekstu społecznego i geograficznego jakość środowiska miejskiego, różnorodność funkcjonalna oraz dostępność piesza pozostają istotnymi czynnikami wpływającymi na aktywność pozadomową, relacje społeczne oraz emocjonalny odbiór przestrzeni.

Analiza przypadków stanowi materiał ilustracyjny i interpretacyjny, uzupełniający wyniki pilotażowego badania ankietowego.

3.1. CHARAKTERYSTYKA BADANYCH PRZESTRZENI

Artykuł ma charakter przeglądowo-analityczny i opiera się na analizie literatury przedmiotu oraz jakościowym opracowaniu wybranego studium przypadku. Szczególną uwagę poświęcono obszarowi North End w Bostonie, stanowiącemu przykład przestrzeni miejskiej poddanej znaczącym przekształceniom urbanistycznym i infrastrukturalnym. Studium to obejmuje porównanie funkcjonowania dzielnicy przed przeprowadzonymi interwencjami projektowymi i po nich, ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na poziom aktywności społecznej oraz relacje międzyludzkie mieszkańców i użytkowników przestrzeni, na podstawie raportów i materiałów Boston Planning & Development Agency (2021). Opracowanie ma charakter jakościowy i opiera się na materiałach planistycznych, źródłach archiwalnych oraz literaturze przedmiotu.

North End charakteryzuje się zwartą strukturą urbanistyczną, wąskimi ulicami oraz gęstą zabudową. Dzielnica pełni funkcję mieszkalno-usługową i wyróżnia się rozwiniętą ofertą gastronomiczną oraz dominacją ruchu pieszego. Stanowi przykład obszaru, który przeszedł przemianę z przeludnionej i ubogiej części miasta w przestrzeń poddaną procesom rewitalizacji, z uporządkowaną zabudową mieszkaniową oraz rozwiniętą siecią lokalnych usług. W rezultacie nastąpiło ożywienie życia ulicznego oraz poprawa jakości środowiska zamieszkania (Jacobs, 2014).

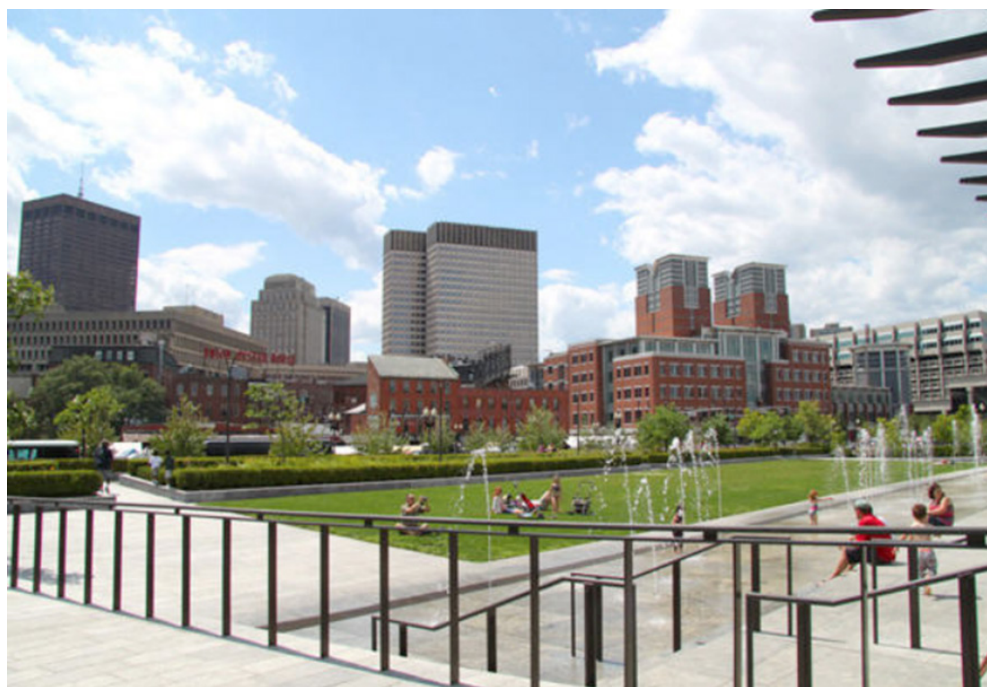
W latach 30. XX w. North End był dzielnicą silnie przeludnioną, zamieszkiwaną głównie przez społeczności imigranckie. Z powodu niedoboru odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni wspólnych mieszkańcy wykorzystywali dachy budynków oraz niewielkie podwórza jako miejsca codziennej aktywności i zabawy (il. 1). Przestrzeń publiczna była wówczas pozbawiona terenów zieleni, a jej jakość nie sprzyjała przebywaniu poza domem ani integracji społecznej.

Współcześnie dzielnica przeszła znaczącą transformację. Realizacja projektu znanego jako Big Dig (Central Artery/Tunnel Project), polegającego na przeniesieniu części ruchu samochodowego pod ziemię, umożliwiła powstanie nowych parków oraz terenów zielonych (il. 2). Poprawa jakości otoczenia przyczyniła się do przeniesienia części codziennych aktywności mieszkańców do przestrzeni publicznej oraz zwiększenia intensywności użytkowania ulic i placów.

Zestawienie materiałów wizualnych przedstawiających dzielnicę przed przeprowadzonymi zmianami i po nich pozwala dostrzec, w jaki sposób jakość środowiska miejskiego wpływa na poziom aktywności społecznej mieszkańców, sprzyja budowaniu więzi sąsiedzkich oraz wzmacnia poczucie bezpieczeństwa i komfort użytkowników.

II. 1. Blok przy Cleveland Place, North End (Boston Public Library, 1935)

II. 2. Park North End (Steinhart, 2011)

3.2. ROZWIĄZANIA PROJEKTOWE A AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Parki miejskie stanowią przykład przestrzeni publicznych, w których jakość rozwiązań projektowych może bezpośrednio wpływać na intensywność ich wykorzystania. Są to ogólnodostępne tereny zieleni pełniące funkcje rekreacyjne, społeczne, ekologiczne i estetyczne w strukturze miasta.

W praktyce jednak część takich założeń nie spełnia swojej roli – pozostaje rzadko odwiedzana, ulega degradacji, a w konsekwencji może być postrzegana jako miejsce nieatrakcyjne lub niebezpieczne.

Z perspektywy urbanistyki obszary otwarte stanowią istotny element jakości środowiska miejskiego. Jak wskazuje Jacobs (2014), warunkiem ich prawidłowego funkcjonowania jest intensywne i zróżnicowane wykorzystanie w różnych porach dnia. Analiza sposobu korzystania z takich miejsc wskazuje, że ich popularność wynika nie tyle z samej obecności parku, ile z powiązania z różnorodnymi funkcjami miejskimi, zapewniającymi obecność użytkowników o różnych porach dnia.

Przykładem nieefektywnie funkcjonującego obszaru był Washington Square w Filadelfii (Pensylwania, USA), który przez długi czas był wykorzystywany głównie w porze lunchu przez pracowników pobliskich biur, a następnie stał się przestrzenią marginalizacji społecznej, gdzie zdecydowanie wzrosła przestępczość. Odmienną sytuację stanowi Rittenhouse Square, którego intensywne wykorzystanie wynika z funkcjonalnej różnorodności otaczającej zabudowy. W jego bezpośrednim sąsiedztwie występuje zróżnicowana zabudowa o funkcjach usługowych, mieszkaniowych i instytucjonalnych, co generuje stały napływ osób o odmiennych potrzebach oraz rytmach dnia.

W godzinach porannych park pełni funkcję przestrzeni tranzytowej dla osób udających się do pracy lub szkoły, w ciągu dnia pojawiają się rodzice z dziećmi oraz osoby starsze, w porze lunchu – pracownicy okolicznych biur, natomiast wieczorem miejsce to wykorzystywane jest do rekreacji i spotkań towarzyskich. Taka struktura użytkowników zapewnia ciągłą obecność ludzi, co zwiększa atrakcyjność miejsca, wzmacnia poczucie bezpieczeństwa oraz sprzyja pozytywnym doświadczeniom związanym z jego użytkowaniem.

Wnioski płynące z analiz Jacobs (2014) wskazują, że skuteczność terenów parkowych zależy przede wszystkim od ich integracji z wielofunkcyjnym otoczeniem. Bardziej efektywne niż tworzenie licznych monofunkcyjnych terenów zieleni o niskiej frekwencji jest projektowanie mniejszej liczby dobrze zagospodarowanych i intensywnie użytkowanych obszarów publicznych wspierających aktywność społeczną oraz poprawiających jakość życia mieszkańców.

3.3. METODYKA BADAŃ WŁASNYCH

Badanie przeprowadzono w dniach 12–26 lutego 2026 r. w formie ankiety internetowej wśród 27 respondentów, głównie mieszkańców miast zamieszkiwanych przez co najmniej 200 tys. osób w wieku 26–35 lat. Próba została dobrana celowo, aby uwzględnić osoby o zróżnicowanym poziomie aktywności pozadomowej.

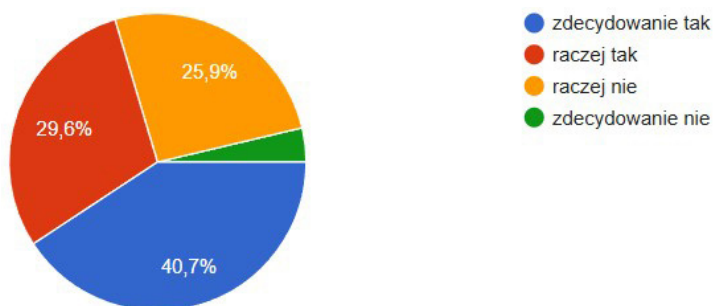
Większość uczestników stanowiły kobiety regularnie korzystające z przestrzeni publicznych. Struktura próby mogła wpływać na sposób oceny jakości tych przestrzeni oraz postrzeganie komfortu i bezpieczeństwa.

W dalszych badaniach zasadne byłoby uwzględnienie bardziej zróżnicowanej grupy pod względem płci i wieku w celu porównania różnic w percepcji tych przestrzeni.

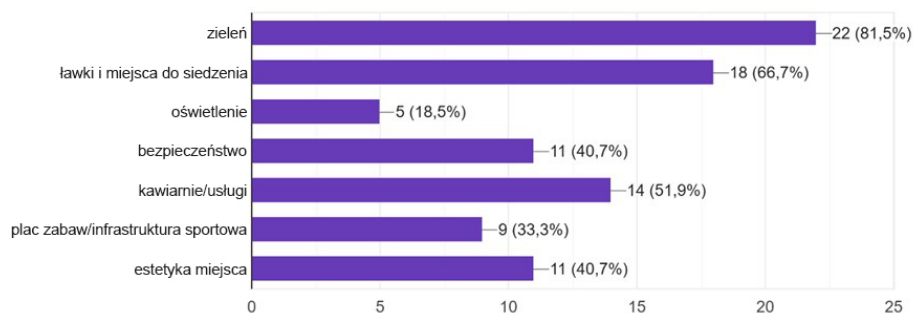
Badanie opiera się na analizie relacji pomiędzy zmiennymi niezależnymi obejmującymi cechy przestrzeni publicznej, takie jak zieleń, dostępność piesza, elementy małej architektury oraz funkcjonalność, a zmiennymi zależnymi, do których zaliczono częstotliwość aktywności pozadomowej, emocjonalny odbiór przestrzeni oraz poziom interakcji społecznych. Zmienna „emocjonalny odbiór przestrzeni” była rozumiana jako odczucia respondentów dotyczące komfortu, bezpieczeństwa oraz nastroju, natomiast „częstotliwość aktywności pozadomowej” odnoszono do częstości korzystania z przestrzeni publicznej.

Kwestionariusz obejmował 13 pytań zamkniętych, półotwartych, otwartych oraz wielokrotnego wyboru. Zastosowano również pytania w pięciostopniowej skali Likerta, umożliwiające ocenę deklarowanego wpływu wybranych elementów przestrzeni na samopoczucie respondentów. Zakres tematyczny ankiety dotyczył częstotliwości korzystania z przestrzeni publicznej, odczuć emocjonalnych towarzyszących jej użytkowaniu oraz postrzeganego wpływu otoczenia na relacje społeczne.

W odniesieniu do aktywności pozadomowej w badanej próbie zaobserwowano tendencję wskazującą na możliwy związek pomiędzy oceną jakości przestrzeni a częstszym jej użytkowaniem (il. 3) – ponad 40% ankietowanych zadeklarowało, że warunki użytkowe

Il. 3. Diagram przedstawiający odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy jakość przestrzeni publicznej wpływa na to, jak często wychodzi Pan/Pani z domu?”. Oprac. aut.

Il. 4. Ocena znaczenia poszczególnych elementów przestrzeni publicznych dla komfortu i emocjonalnego dobrostanu użytkowników. Oprac. aut.

zdecydowanie wpływają na wychodzenie z domu, a ponad 20%, że raczej tak. Respondenci wskazywali elementy otoczenia, które mogą sprzyjać częstszemu przebywaniu na zewnątrz, przede wszystkim takie jak zielen i miejsca do siedzenia (il. 4). Pytania otwarte umożliwiły natomiast zgłaszanie dodatkowych obserwacji dotyczących komfortu użytkowania.

W odpowiedziach otwartych zidentyfikowano najczęściej powtarzające się elementy przestrzeni uznawane przez ankietowanych za istotne dla komfortu użytkowania. Wśród nich wskazywano funkcjonalny układ ścieżek pieszych i rowerowych, zwiększenie liczby miejsc do odpoczynku i spotkań społecznych, w tym kawiarenek zewnętrznych, a także poprawę bezpieczeństwa poprzez odpowiednie oświetlenie i nadzór nad terenami publicznymi. Zwracano również uwagę na kwestie redukcji powierzchni utwardzonych na rzecz zieleni, zwiększenia dostępności atrakcji dla dzieci oraz tworzenia miejsc sprzyjających różnym formom spędzania czasu w środowisku miejskim. Wskazywane elementy były najczęściej kojarzone przez respondentów z poczuciem komfortu, bezpieczeństwa oraz deklarowaną chęcią częstszego przebywania w przestrzeni. Analiza odpowiedzi wskazuje na powtarzającą się tendencję, zgodnie z którą przestrzenie oceniane jako bardziej atrakcyjne i funkcjonalne były częściej wiązane z pozytywnymi emocjami, większą skłonnością do interakcji społecznych oraz częstszym korzystaniem z nich, natomiast obszary oceniane mniej pozytywnie częściej kojarzono z ograniczaniem aktywności do działań koniecznych.

Ankieta była dostępna online przez dwa tygodnie, a jej wypełnienie zajmowało średnio 10 minut. Wszystkim uczestnikom zapewniono anonimowość, a udział w niej był dobrowolny. Wyniki poddano analizie opisowej i jakościowej, a odpowiedzi otwarte wykorzystano do identyfikacji powtarzających się czynników wpływających na komfort użytkowania.

Ze względu na pilotażowy charakter badania oraz niereprezentatywną próbę respondentów wyniki mają charakter eksploracyjny i nie pozwalają na uogólnienia statystyczne.

4. WYNIKI BADAŃ I WNIOSKI

Z przeprowadzonej analizy wynika, że przestrzeń publiczna jest wykorzystywana przede wszystkim w celach rekreacyjnych i użytkowych, takich jak spacer, spotkania ze znajomymi oraz przemieszczanie się w drodze do pracy lub szkoły. Deklarowane odczucia obejmowały głównie komfort, spokój, relaks oraz pozytywne emocje związane z przebywaniem w otoczeniu miejskim, co wskazuje na przewagę pozytywnego odbioru emocjonalnego w przestrzeniach ocenianych jako atrakcyjne i bezpieczne.

Respondenci zwracali uwagę, że ich samopoczucie kształtowane jest przez takie elementy jak zieleń, miejsca do siedzenia, kawiarnie i usługi towarzyszące, estetyka otoczenia oraz poczucie bezpieczeństwa. Uzyskane wyniki pozwalają przypuszczać, że czynniki te mogą wzmacniać komfort przebywania w przestrzeni oraz ograniczać bariery jej użytkowania.

Wskazania uczestników badania sugerują ponadto, że wysoka atrakcyjność i przyjazny charakter otoczenia mogą sprzyjać częstszemu podejmowaniu aktywności opcjonalnych, takich jak spacer czy przebywanie na świeżym powietrzu.

Otrzymane wyniki można interpretować w kontekście zależności pomiędzy cechami środowiska miejskiego a reakcjami użytkowników. Jakość przestrzeni publicznej wpływa na poziom odczuwanego komfortu, poczucie bezpieczeństwa oraz sposób postrzegania otoczenia, co może oddziaływać na gotowość do podejmowania aktywności pozadomowych. Miejsca oceniane jako bardziej funkcjonalne, estetyczne i przyjazne były częściej kojarzone z pozytywnymi emocjami oraz większą skłonnością do przebywania w przestrzeni publicznej.

5. UWAGI KOŃCOWE

Przeprowadzona analiza literatury oraz studium przypadków, uzupełnione sondażem ankietowym, pozwoliły na wstępną weryfikację założeń teoretycznych dotyczących wpływu przestrzeni publicznej na komfort życia w mieście oraz identyfikację istotnych zależności obserwowanych w badanym obszarze.

Zróżnicowanie analizowanych studiów przypadków miało na celu rozpoznanie uniwersalnych mechanizmów kształtowania zachowań społecznych poprzez jakość przestrzeni publicznej, niezależnie od skali oraz kontekstu kulturowego.

Badanie miało charakter pilotażowy i objęło niewielką grupę respondentów ($n = 27$), w związku z czym uzyskane wyniki należy traktować jako wstępne rozpoznanie analizowanego problemu. Ogranicza to możliwość ich uogólnienia, jednocześnie podkreślając potrzebę dalszych badań obejmujących większe oraz bardziej zróżnicowane grupy respondentów, a także różne konteksty przestrzenne.

Wyniki wskazują na możliwy związek między jakością przestrzeni publicznej a częstotliwością jej użytkowania oraz podejmowaniem aktywności pozadomowych, co sugeruje, że warunki środowiskowe mogą oddziaływać na zachowania użytkowników, a nie stanowią

jedynie ich tła. Respondenci deklarowali większą skłonność do korzystania z przestrzeni ocenianych jako atrakcyjne i bezpieczne, co potwierdza zależność między oceną jakości przestrzeni a intensywnością jej użytkowania.

Uzyskane rezultaty pozostają spójne ze wspomnianymi koncepcjami Gehla, Jacobs oraz Lyncha, podkreślającymi znaczenie cech środowiska miejskiego, takich jak dostępność oraz czytelność przestrzeni, dla sposobu jej użytkowania przez mieszkańców.

Zaprezentowane wnioski podkreślają znaczenie jakości środowiska miejskiego w kontekście współczesnych wyzwań urbanistycznych, dotyczących poprawy jakości życia mieszkańców, przeciwdziałania izolacji społecznej oraz zwiększania dostępności przestrzeni publicznych.

REFERENCES/BIBLIOGRAFIA

- Bańka, A. (2002). *Społeczna psychologia środowiskowa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Bierwiazek, K. (2016). *Społeczne znaczenie miejskich przestrzeni publicznych*. Retrived from https://www.researchgate.net/publication/330688172_Spoleczne_znaczenie_miejskich_przestrzeni_publicznych (date of access: 10/02/2026).
- Bodnar, J. (2015). Reclaiming public space. *Urban Studies*, 52(12), 2090–2104.
- Boston Public Library. (1935). Cleveland Place Block, North End, Boston – Tenement Album. Boston Public Library [photo]. Retrived from <https://northendwaterfront.com/wp-content/uploads/2012/01/Cleveland-Place-block-North-End-showing-rooftop-overcrowding-from-Boston-Tenement-album-1935.jpg> (date of access: 24/02/2026).
- Boston Planning & Development Agency. (2021). *Neighborhood profile: North End*. Retrived from <https://www.bostonplans.org/neighborhoods/north-end/at-a-glance> (date of access: 15/02/2026).
- Boston University. (2025). *Getting to Know Your Neighborhood: The North End*. *BU Today*. Retrived from <https://www.bu.edu/articles/2025/getting-to-know-your-neighborhood-the-north-end/> (date of access: 15/02/2026).
- Boston.gov (2026). *North End – Historic neighborhood*. Retrived from <https://www.boston.gov/neighborhood/north-end> (date of access: 15/02/2026).
- Brzozowska, B. (2017). *Miejskie tłumy: Miasto i wspólnotowość w dobie sieciowej współpracy*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Canter, D. (1977). *The Psychology of Place*. London: The Architectural Press Ltd.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. (2003). *Public Places – Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Amsterdam: Architectural Press. Retrived from https://arch355processofurbandesign.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/10/public_places_urban_spaces-ebookoid.pdf (date of access: 24/02/2026).
- Chwalibóg, K. (2022). *Architektura przyjaznych przestrzeni*. Warszawa: Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki.

- Fan, Z., Lv, Y. Guo, L. (2025). Research on the impact of the urban park built environment on physical activity. *Scientific Reports*, 15, 28586. Retrived from <https://www.nature.com/articles/s41598-025-13724-7> (date of access: 24/02/2026).
- Federal Highway Administration. (2026). *Project Profile: Boston Central Artery/Tunnel Project, Massachusetts*. Retrived from https://www.fhwa.dot.gov/ipd/project_profiles/ma_boston_central_artery.aspx (date of access: 10/02/2026).
- Gehl, J. (2010). *Miasto dla ludzi*. Warszawa: Wydawnictwo Arkady.
- Gehl, J. (2013). *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych* (ed. 2). Kraków: RAM.
- Gehl, J., Svarre, B. (2021). *Życie w przestrzeni publicznej*. Warszawa: Fundacja Centrum Architektury.
- Global Boston. (n.d.). *The North End*. Retrived from <https://globalboston.bc.edu/index.php/home/immigrant-places/the-north-end/> (date of access: 15/02/2026).
- Jacobs, J. (2014). *Śmierć i życie wielkich miast Ameryki*. Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Centrum Architektury.
- Kohn, M. (2004). *Brave New Neighborhoods. The Privatization of Public Space*. Retrived from https://chisineu.files.wordpress.com/2013/03/margaret_kohn_brave_new_neighborhoods_the_privatization_of_public_space_2004.pdf (date of access: 10/02/2026).
- LAKA (2026). *A Mobility Revolution: What will our future cities look like?* LAKA Blog. Retrived from <https://laka.co/gb/blog/e-mobility/cycling-towards-the-future-the-modern-city/> (date of access: 24/02/2026).
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge: MIT Press.
- Montgomery, C. (2015). *Miasto szczęśliwe. Jak zmienić nasze życie, zmieniając nasze miasta*. Kraków: Wysoki Zamek.
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. New York: Rizzoli.
- Pallasmaa, J. (2005). *The eyes of the skin: Architecture and the senses*. Chichester: Wiley.
- Steinhart, J. (2011). *North End Park over the Big Dig with Boston City Hall area beyond* [photo]. Boston, MA: TravelPhotoBase. Retrived from <https://travelphotobase.com/v/USMAB/MAAR712.HTM> (date of access: 24/02/2026).
- Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717).
- Wang, X., Huang, J., Qin, Z., Gan, W., He, Z., Li, X. (2025). Is the Children's 15 Minute City an Effective Framework for Enhancing Children's Health and Well Being? An Empirical Analysis from Western China. *Buildings*, 15(2), 248. <https://doi.org/10.3390/buildings15020248>
- Whyte, W.H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Retrived from https://streetlifestudies.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/06/1980_whyte_small_spaces_book.pdf (date of access: 14/02/2026).